

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

JHA m.fl. ./ riksåklagaren ang. skyddande av brottsling

(Svea hovrätts dom den 1 juli 2013 i mål B 3447-13)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att inkomma med svarsskrivelse i målet.

Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag motsätter mig dock inte att Högsta domstolen, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt, meddelar prövningstillstånd i frågan om hur gärningen ska rubriceras.

Bakgrund

JHA och RHA har båda av hovrätten dömts för skyddande av brottsling, grovt brott, till fängelse i sex månader.

Enligt hovrätten har de, trots att de varit medvetna om att HHA knivskurit i vart fall en person allvarligt (HHA har sedermera dömts för försök till mord i två fall), agerat på ett sådant sätt att de aktivt har medverkat till att hjälpa HHA att försöka fly ur Sverige och att deras syfte har varit att motverka att hans brott beivrades. Även om JHA och RHA är närstående (far respektive bror) till HHA är enligt hovrätten gärningen inte ringa. Brottet är tvärtom att anse som grovt då det avser skyddande av en förövare som begått två mycket allvarliga brott.

Överklagandet till Högsta domstolen

JHA yrkar i första hand att han ska frikännas och i andra hand att straffet ska sättas ned. Som skäl för prövningstillstånd åberopar han att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar hans överklagande.

RHA yrkar att gärningen ska bedömas som ringa och att han därmed ska befrias från ansvar.

Som skäl för prövningstillstånd anför han bl.a. följande. Rättsläget vad avser svårhetsbedömningen av skyddande av brottsling framstår som oklar. Högsta domstolen har tidigare slagit fast att en syskonrelation till den brottslige kan vara en omständighet som talar för att brottet ska bedömas som ringa. Det saknas emellertid närmare riktlinjer för vilka omständigheter i övrigt som ska tillmätas betydelse i försvårande eller förmildrande riktning och hur dessa omständigheter ska ställas mot varandra. I det aktuella fallet förefaller det som att hovrätten ansett att enbart allvaret i de brott som hans bror begått varit en så pass försvårande omständighet att hans eget brott i sin tur ska bedömas som grovt. Därtill framstår det som angeläget att utreda frågan om vilken aktivitet som krävs för att en person överhuvudtaget ska anses ha skyddat en brottsling. Enligt hans uppfattning är det av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar hans överklagande.

Grunderna för min inställning

Rättslig reglering

För skyddande av brottsling döms den som hjälper någon som förövat brott att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att detta uppdagas. För brott av normalgraden döms till böter eller fängelse i högst ett år. Om brottet är att anse som grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Ansvar ska dock inte dömas ut om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till den brottslige och övriga omständigheter. (se 17 kap. 11 § första, tredje och femte stycket brottsbalken).

Bedömningen av om brottet är att anse som grovt

Vid bedömandet av straffvärdet ska beaktas hur grovt den skyddades brott var, i hur stor utsträckning utredningen av brottet motverkades och den handlandes avsikt med gärningen (Berggren m.fl., Brottsbalken. En kommentar, 1 jan. 2013, Zeteo, kommentaren till 17 kap. 11 §).

I RH 1999:86 dömdes en man för skyddande av brottsling, grovt brott, då han från en fastighet där ett mord begåtts hade tagit om hand och undanskaffat vapen, patronhylsor och kula samt kläder som använts av gärningsmannen.

Straffrihetsregeln i femte stycket

Femte stycket fick sin nuvarande lydelse den 1 januari 1988 i samband med införandet av äktenskapsbalken (SFS 1987:791). Tidigare angavs vissa bestämda närstående relationer som ansvarsfrihetsgrundande. Avsikten med ändringen var att möjliggöra en friare intresseavvägning (prop. 1986/87:86 s. 54). En motsvarande regel hade år 1982 införts vid det närbesläktade brottet främjande av flykt, 17 kap. 12 § brottsbalken. Enligt denna kan hänsyn tas till frihetsberövandets art och syfte, gärningsmannens tillvägagångssätt och hans förhållande till den vars flykt han främjat. I specialmotiveringen till nu

gällande lydelse av 17 kap. 11 § uttalas att en intresseavvägning av det slag som gjorts i 17 kap. 12 § är att föredra framför en strikt uppräknings när det gäller att avgränsa det straffbara området. Det kan nämligen knappast undvikas att en uppräknings i vissa fall kommer att vara alltför snäv, medan den i andra fall skulle föra för långt. Som förutsättning för ansvarsfrihet bör istället beaktas om gärningen med hänsyn till förhållandet mellan de båda personerna och brottets beskaffenhet framstår som försvarlig och ursäktlig och brottet därför kan bedömas som ringa. Avseende bör också kunna fästas vid förfarandet. Allmänt sett kan det finnas större anledning att overse med att någon döljer en brottsling eller hjälper honom att undkomma än att bevis undanröjs. Vidare kan ett handlande från en nära familjemedlem framstå som mindre klandervärdt än ett som företas av någon som inte kan räknas bland de allra närmaste. Vid bedömningen av om brottet är ringa bör således göras en helhetsbedömning av samtliga omständigheter (prop. 1986/87:86 s. 96).

I NJA 1990 s. 175 hade en man undanröjt bevis om ett dråp som begåtts av hans bror. Mannen frikändes från ansvar med stöd av denna bestämmelse.

Min bedömning

Ansvarsfrågan

Jag instämmer i hovrättens bedömning av vad som är utrett i målet. JHA och RHA är båda närstående till HHA och ingår således i den krets som innan lagändringen 1988 aldrig kunde straffas för skyddande av brottsling. Numera ska dock en friare bedömning av frågan om ansvarsfrihet göras. Med beaktande av att den brottslighet HHA gjort sig skyldig till är synnerligen allvarlig samt att såväl JHA som RHA aktivt vidtagit åtgärder för att HHA skulle fly från landet är det min uppfattning att det brott de gjort sig skyldiga till inte kan anses som ringa. Fastmer instämmer jag i hovrättens bedömning att brottet ska anses som grovt. Enligt min uppfattning bör hovrättens dom således fastställas.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Såväl JHA som RHA har förnekat brott och därvid haft synpunkter på hovrättens bevisvärdering. Något prejudikatintresse avseende bevisfrågorna i målet anser jag dock inte föreligger.

Frågan är då om det med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar målet. Som jag tidigare redogjort för uttalas i förarbetena till den lagändring som skedde 1988 att det allmänt sett kan finnas större anledning att ha överseende med att någon döljer en brottsling eller hjälper honom att undkomma än att bevis undanröjs samt att ett handlande från en nära familjemedlem kan framstå som mindre klandervärdt än ett som företas av någon som inte kan räknas bland de allra närmaste. Slutligen att det bör göras en helhetsbedömning av samtliga omständigheter. Avgörande för bedömningen av om ansvarsfrihetsregeln ska tillämpas torde således vara omständigheterna i det enskilda fallet, vilket talar emot att en prövning av förevarande mål kan vara av vikt för ledning av rättstillämpningen. Dock har efter lagändringen 1988 Högsta domstolen prövat ansvarsfrihetsregeln vid endast ett tillfälle (NJA 1990 s. 175). Enligt min uppfattning torde också kunna ifrågasättas om det allmänt sett bör anses allvarigare att undanröja bevis än att hjälpa en brottsling att undkomma. Sammantaget motsätter jag mig därför inte att Högsta domstolen meddelar ett partiellt prövningstillstånd avseende brottets rubricering.

Bevisning

Jag ber att få återkomma med utvecklande av grunderna för min talan samt bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Kerstin Skarp

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum Malmö
Norrorts åklagarkammare i Stockholm (AM-166002-12)